

Voorwoord bulletin 2005

Een lintje voor onze secretaris

Het heeft Hare Majesteit de Koningin behaagd om de heer Henk Nota, pastoor van de H.Nicolaaskerk te St.Nicolaasga, te benoemen tot ridder in de Orde van Oranje Nassau.

Dit is prachtig!

Nota is al jaren bezig met het verzamelen, inventariseren en catalogiseren van documentatie en archieven, die betrekking hebben op het Rooms Katholieke leven in Friesland, om de R.K. Friese cultuur te bewaren voor de toekomst.

Door de vele enthousiaste vrijwilligers is veel werk verricht, mede daardoor is er in de loop der jaren iets moois ontstaan.

Een schat aan waardevolle en unieke herinneringen. Hiervoor aan allen hartelijke dank. Voor pastoor Nota is dit een grote erkenning van zijn grote inzet en het vele speur- en zoekwerk dat hij heeft verricht voor de Stichting Archief – en Documentatiecentrum voor R.K. Friesland.

Pastoor Nota heel hartelijk gefeliciteerd. Ik hoop dat u nog vele jaren Uw onderscheiding in goede gezondheid mag dragen.

Met hartelijke groeten aan alle donateurs en lezers,

Corry van Eijden- de Bruijn, voorzitter

Wie helpt ons

In dit Informatiebulletin treft u wederom een aantal foto's aan waarvan tot op heden niet bekend is wie het zijn. Wie kan ons helpen of op het juiste spoor brengen?

Gemaakt bij de Firma
E. Fuchs te Leeuwarden

Gemaakt bij de Firma
E. Fuchs te Leeuwarden

Gemaakt bij H.J. Busse
te Workum/Bolsward

Gemaakt bij A. Warburg
te Franeker

Gemaakt bij Obbema
te Sneek

Gemaakt bij H. Ph.J. Schuiten
te Amsterdam

Gemaakt bij Albert Greiner
te Amsterdam

Gemaakt bij J.C. Reesinck
te Arnhem

Herinnering aan Kardinaal Jan de Jong

Jan de Jong, een bakkerszoon van Ameland .

Dit jaar is het 50 jaar geleden dat Johannes Kardinaal de Jong is gestorven. Het is dit jaar ook zestig jaar geleden dat ons land werd bevrijd van het Duitse juk. In de oorlogsjaren van 1940-1945 was Kardinaal de Jong een man van verzet en daarom is het goed om deze bekende Amelander te gedenken met een artikel.

Foto uit 1946.

Jan de Jong werd op 10 september 1885 geboren in het gezin van Jan de Jong en Trijntje Mosterman. Hij was de oudste zoon en na hem kwamen nog 5 broers en 2 zusjes. Zijn geboortehuis was aan de Reeweg no. 34 te Nes op Ameland.

Vader Jan de Jong was bakker en werd in de volksmond Jan de Bakker genoemd. De eerste levensjaren van Jan jr. verliepen zoals het meestal gaat in een doorsnee gezin. Er bestond nog geen leerplicht maar ouders stuurden hun kinderen, als het kon, toch naar school.

Ook voor de jonge Jan werd het dus leren. Op de openbare school in Buren leerde hij lezen. Hij las alle boeken die hij maar in handen kon krijgen. De doorzetter Jan hield van het eiland, dat hij in alle uithoeken kende en hij genoot van de stilte, het lezen, de storm en de zee.

Zoals gebruikelijk ging hij iedere zondag met zijn ouders mee naar de kerk. De parochie werd al vele jaren lang bediend door pastoor Otgerus Scholten en deze zag dat Jan vele talenten had. Natuurlijk werd Jan misdienaar en kreeg zelfs bijles van de pastoor. Het was ook deze pastoor die Jan inspireerde tot het priesterschap.

De pastoor bereidde hem voor op het klein seminarie. Ooit had de pastoor eens gezegd: “deze jongen zal nog eens een ster worden aan het firmament van de kerk in Nederland, zijn stem zal nog eens over landen en zeeën klinken”.

Bij gelegenheid van 100 jaar kromstaf op 16 mei 1953 werd deze foto in Utrecht gemaakt. Links plebaan J. van de Burg en rechts secretaris Teake Watzes Roorda (uit Wytgaard). Het was tevens het laatste publieke optreden van de kardinaal.

Jan de Jong ging in 1898 naar het kleinseminarie in Culemborg. Het werd een grote overgang voor deze eenvoudige jongen van Ameland. Denk alleen maar aan het feit dat hij maar drie keer per jaar met vakantie terug kon naar het eiland; de paas-, zomer- en kerstvakantie. En die laatste ging vaak niet door vanwege de slechte verbindingen bij slecht weer. Na het kleinseminarie volgde in 1904 het grootseminarie Rijsenburg. Ook hier verliep de studie vlot. Hij was een uitstekend student die opviel, ook door zijn onhandigheden en verstrooidheid. Toch bleef Ameland trekken en zo vaak als mogelijk was, keerde Jan terug naar zijn eiland en zijn familie.

Jan de Jong is in letterlijke zin nooit pastoor geworden. Op 15 augustus 1908 werd hij, nog maar 22 jaar oud, tot priester gewijd. In de St. Clemenskerk van Nes op Ameland deed hij zijn eerste plechtige H. Mis. Naast hem stonden zijn ouders en de oude pastoor Scholten. Van de bisschop kreeg Jan de opdracht om theologie en filosofie te gaan studeren in Rome. Hij verkende de stad Rome, het Vaticaan en reisde naar Napels om de Vesuvius te zien. In 1910 slaagde hij en was doctor in de theologie en filosofie. Na zijn studie te Rome werd hij benoemd tot hulp- kapelaan (assistent) in een parochiekerk te Amersfoort (nu 't Zand).

Foto uit ca. 1922 van het gezin de Jong

Achteraan v.l.n.r.: Wiebren (pastoor, 1898 - 1962) Jan (kardinaal, 1885 - 1955) Janke (kloosterzuster, 1891 - 1974) Johannes (1888 - 1972) Julius (kapelaan, 1896 - 1923) Jacob (1894 - 1980) Gerbentje Kooiker, weduwe van Sipke (1892 - 1918) en sinds 1921 echtgenote van Jacob. Vooraan zittend v.l.n.r.: tante Janke (1867 - 1953, zus van vader Jan) Jan Janszoon de Jong (1857 - 1930, weduwe van Trientje Mosterman, 1857 - 1900) Cecilia Mosterman, echtgenote van Johannes.

In de nazomer van 1911 stierf, op de leeftijd van 83 jaar, zijn grote voorbeeld pastoor Scholten. Jan was geen vlotte preker en het urenlange gezeur op vergaderingen stonden hem niet aan. Hij werd benoemd tot conrector van het moederhuis en pensionaat van meisjes bij de Zusters van Onze Lieve Vrouw te Amersfoort. Ondanks zijn verlegen en moeilijk op gang komende voordracht, gaf hij boeiende lessen. Vervolgens werd hij op 6 november 1914 professor aan het grootseminarie Rijsenburg. Op 14 augustus 1931 volgde zijn benoeming tot president van dit seminarie. Die taak vervulde hij tot 1935, toen hij coadjutor werd van de Aartsbisschop van Utrecht, Mgr. J. Jansen. Op 12 september 1935 werd hij in de Metropolitaankerk van Utrecht tot bisschop gewijd door Mgr. P. Hopmans, bisschop van Breda. Daarbij werd hij tevens titulair Aartsbisschop van Rusio.

Zijn benoeming tot Aartsbisschop van Utrecht volgde op 8 februari 1936. Zijn grote verbondenheid met Ameland kwam tot uiting in het wapen dat hij koos. De maan en de drie balken uit het Amelander wapen kregen een plaats in het bisschoppelijk wapen; zijn wapenspreuk werd “Dominus Mihi Adjutor”, hetgeen betekent: “De Heer is mijn Helper”.

Het wapen van kardinaal de Jong. In het midden een bewerking van het gemeentewapen van Ameland, zijn geboorteplaats.

Bij zijn eerste bezoek als bisschop aan Ameland, werd hij plechtig in een versierde kerk binnengehaald. Bij de daarbij gehouden receptie zei hij dat hij liever dorpspastoor was geworden, maar dat het anders was gelopen. Inmiddels veranderde Europa. Het Nationaal Socialisme stak de kop op en ook in Nederland kreeg deze beweging aanhang. Jan de Jong nam als aartsbisschop hiertegen duidelijk en openlijk stelling en waarschuwde zelfs voor het gevaar. Vanuit de bisschoppenconferentie werd in 1936 de Nederlanders duidelijk gemaakt dat zij geen lid mochten zijn van de N.S.B. In 1939 begon de aanval van Adolf Hitler op Polen. Op 10 mei 1940 was Nederland aan de beurt; de Tweede Wereldoorlog was een feit. Het werden moeilijke jaren voor Nederland, de Nederlanders en ook voor de kerkelijke leiders.

Door de oorlogssituatie en de druk van de Duitse bezetter is het voor Aartsbisschop de Jong en de andere kerkelijke leiders een voortdurende gezamenlijke strijd geweest tegen het kwaad van de bezetter, het verlies van de vrijheid en de vervolging van de Joden. Ook ging de bezetter zich steeds meer met de organisatie van de Kerk bemoeien. De herderlijke brieven hadden echter een duidelijk standpunt: de Rooms-Katholieke kerk in Nederland zou protesteren en niet meewerken aan de maatregelen van de Duitsers. De bezetter kon de bisschoppelijke brieven niet waarderen en men wilde de Aartsbisschop opleggen dat er geen brieven meer vanaf de preekstoel mochten worden voorgelezen. Midden in de nacht klopte men aan bij de Maliebaan in Utrecht om hem dit mede te delen en desnoods op te pakken. Met veel uiterlijk vertoon, in alle pracht en praal, verscheen Jan de Jong aan de bezetter.

Hun boodschap werd vriendelijk voor kennisgeving aangenomen en meteen daarna werden de andere bisschoppen gewaarschuwd dat ze rustig konden doorgaan met het voorlezen van brieven.

Uit die tijd komen de uitdrukkingen van de Duitsers: “Der Mut der katholischen Geistlichkeit wird allgemein bewundert” en “Mit dem Mann ist nicht zu reden”.

Voor - en achterzijde van het prentje bij de bisschopswijding in 1935.

In 1942 werd de Aartsbisschop ziek, waarschijnlijk getroffen door een hersenbloeding, waardoor zijn gezichtsvermogen achteruit was gegaan. Maar hij herstelt en samen met andere bisschoppen en protestantse kerkleiders werkte hij mee aan felle protesten tegen alle maatregelen van de Gestapo. Hij was onverstoorbaar in zijn acties en kreeg ook te maken met de vrijheid van de katholieke kranten en dagbladen. Pater Titus Brandsma o.carm stelde, in opdracht van en in overleg met het Nederlands Episcopaat, richtlijnen vast voor de katholieke pers. Dit werd helaas aanleiding tot zijn gevangenneming en later tot zijn dood. Jan de Jong heeft zich dit erg aangetrokken.

Mei 1945 werd ons land verlost van het nazistisch regiem. Met de terugkomst van de Nederlandse regering vielen ook de aartsbisschop verplichtingen ten deel die voortkwamen uit zijn functie. Het behaagde Paus Pius XII om aartsbisschop Jan de Jong te verheffen tot kardinaal.

Dit vanwege zijn aandeel in en zijn inzet voor het verzet tegen de bezetters van zijn vaderland en zijn standvastige houding als kerkleider. Op 18 februari 1946 werd hij door de H. Vader gecreëerd tot Kardinaal. Ook werd hij geridderd met de hoogste burgerlijke onderscheidingen.

De oorlog had echter zijn krachten gesloopt. Hij stelde zijn functie ter beschikking en kreeg in 1951 een coadjutor in de persoon van Bernard Alfrink. Na zijn aftreden trekt Jan de Jong zich terug in hetzelfde huis waar hij als conrector had gewerkt in Amersfoort. Hier is hij op 8 september 1955 heel rustig in zijn slaap overleden. Johannes Kardinaal de Jong werd begraven op het r.k. kerkhof van Utrecht op 13 september 1955. Met hem is een groot vaderlander en een bekende Amelander heengegaan.

Voor - en achterzijde van het prentje dat is gemaakt bij de kardinaalsbenoeming in 1946

Op 22 april 1971 werd in het Catharijneconvent de Vredeskapel ingewijd ter nagedachtenis aan Kardinaal de Jong, de leidsman van de Nederlandse Rooms-katholieke kerkprovincie tijdens de tweede wereldoorlog. Op 3 september 1982 kwam Kardinaal Johannes Willebrands naar Ameland om te Nes een standbeeld voor zijn grote voorganger te onthullen. In de St. Clemenskerk van Nes herinnert een glas-in-lood gedenkraam aan deze zoon van Ameland en is bij de ingang van de kerk een plaquette aangebracht ter nagedachtenis.

Moge zijn nagedachtenis altijd in ere blijven.

St. Nicolaasga
H. Nota, pr.